

ПРИЙОМИ МУЗИЧНОЇ ІМПРОВІЗАЦІЇ В КОНТЕКСТІ ВІРТУОЗНОГО СТИЛЮ ДОБИ БАРОКО

Омельченко-Агай Кухі Галина Сергіївна,

кандидат мистецтвознавства, доцент

Агай Кухі Амін,

викладач

Житомирський державний університет

імені Івана Франка

м. Житомир, Україна

Анотація: у статті порушено питання музичної імпровізації, що виокремилось у музичному стильовому напрямленні доби бароко. Імпровізація як термін і поняття розглядається в контексті характеристики вокального виконавства, а саме сольного співу. Порушується питання співу так званих співаків-кастратів та віртуозності їх вокального вишколу.

Ключові слова: імпровізація, стиль, доба музичного бароко, вокальна музика, сольний спів.

Сучасному ХХІ-му століттю властиве надзвичайне розмаїття музичних явищ. Слухові обрії нашого сучасника простягаються від аутентичного фольклору до новітніх авангардистських експериментів. Окрім того, актуальною для нас залишається музика попередніх століть. В ній ми знаходимо співзвучність сучасним проблемам, її ретельно досліджуємо, знаходячі нові й нові риси й подробиці. Однією з таких «невичерпних» тем була й залишається музика доби бароко. Вона приваблює виконавців, учених, композиторів. Сьогодні можна говорити про системне та ґрунтовне осягнення стилю, манери виконання барокових творів та реконструювання інструментів того часу. З позиції достовірного виконання сьогодні розглядається й сольна вокальна музика доби бароко, яка має особливу привабливість для виконавців-вокалістів, «відкривши» технічні можливості та темброву красу людського

голосу. Це змінило ставлення до вокального мистецтва в цілому, вплинуло на спосіб написання та виконання творів, призначених для голосу.

Не зважаючи на повноцінні наукові праці, присвячені добі бароко, а також наукові розвідки спеціально присвячені або дотичні питанням імпровізації А. Башатова, А. Бейшлага, Л. Дьячкової, Ю. Євдокимової, М. Лобанової, М. Сапонова, А. Стахевича, дослідження такого виду творчості як імпровізація залишає багато запитань та відкритих тем для дослідників. Дослідити естетику та художню практику доби музичного бароко крізь призму імпровізації як складової віртуозного стилю епохи – мета, котра на сьогодні потребує узагальнення та систематизації для більш глибокого наукового розуміння.

Існує значна кількість різноманітних тлумачень терміну імпровізація. За словником Грова, «імпровізація» – це створення музики в процесі її виконання [8, с.350]. Саме слово походить від латинського «improvises» (фр. «Improvisation», італ. «Improvvisazione») і означає «неочікуваний», «раптовий».

Імпровізація, як обов'язковий елемент виконання сольного твору за доби бароко, стає проявом завоювання двох основних просторів: слухацької аудиторії та інтонаційного простору в конкретній формі твору. Нова організація простору залу за доби бароко вимагає й перегляду вимог до співака-соліста. Відбувається поступовий процес освоєння людського голосу та вдосконалення його технічних можливостей. Одним із показників цього процесу стало мистецтво співаків-кастратів, та поняття «віртуоз» – («virtu») у перекладі з латини означає «звитяга», що характеризувало музиканта, який у момент сольного виступу мав продемонструвати особливу зібраність, сміливість, внутрішнє відчуття технічної «озброєності», вміння володіти ситуацією. Метою такого «подвигу» було отримання визнання тисячі слухачів цілого залу.

Інтонаційний простор конкретного музичного твору, виконуваний текст можна розділити на два плани: реальний (зафіксований) і уявний (той який має прозвучати в імпровізації). Таке співставлення можна порівняти з провідною темою іспанської літератури Пізнього Відродження – «омана і розпізнавання»

(«*ingano – desingano*»). Цікаво, що поняттю «омана» в літературі відповідало ідентичне поняття в музиці, яке було невід'омною частиною «поетики дива», пов'язаного з неочікуваними подіями, грою, перевтіленням. Дива не були зовнішніми, чисто декоративними елементами – вони склали невід'ємну частину стрункої художньої системи, в якій ілюзія й театральність – становлять певні рівні художньої якості [6, с.63].

Такий погляд можна перенести й на вокальну музику доби бароко, де кожна імпровізація солістів сприймалась як прояв дива, яке відбувається «саме в цю мить». Без такого віртуозного, яскравого, виконання, що могло б здивувати, не мислився твір як такий. Виконання без прикрас вважалося ознакою відсутності смаку. Щодо ілюзії, то чи не є імпровізація однією з ілюзій свободи від стримуючих фантазію зафіксованих текстів?

Епоха віртуозності й імпровізації закінчилась. Однак в історії музичного мистецтва, як і в усьому житті діє закон «заперечення заперечення». Після класицизму та романтизму ми знову повернулись до відносної свободи виконавця, його творчого ставлення до твору із фіксованим текстом. Свого роду це «відкриття свободи» є прагненням виявити й реалізувати власну *ініціативу*. З цієї позиції прийоми імпровізації, використані під час відтворення фіксованого тексту, не є самоціллю, а лише способом надати йому друге життя, й шляхом індивідуального прочитання зрозуміти його сутність.

Отже, найвищим рівнем виконавської майстерності за доби бароко вважалося мистецтво імпровізації. Такий вид творення існує в поезії, музиці, танці. Витоки імпровізації можна знайти і в народному мистецтві, наприклад вже у древніх греків були співці-імпровізатори - аеди. За доби Середньовіччя імпровізація існувала в творчості європейських мандрівних музикантів менестрелів, мінезінгерів, шпільманів. В східних культурах мистецтво імпровізації збереглося аж до ХХ століття у творчості казахських акинів, персидських ашугів. На території України ця традиція була представлена творчістю українських кобзарів.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРИ

1. Баташов А. Феномен импровизации [в музыкальном искусстве]. *Сов. Музыка*. 1987. № 2. С. 46-49.
2. Бах К. Ф. Э. Опыт истинного искусства клавирной игры. Книга первая. 1753г. / перевод и комментарии Е. Юшкевич. Санкт-Петербург: Earlymusic, 2005. 169 с.
3. Бейшлаг А. Орнаментика в музыке. Москва: Музыка. 1978. 320 с.
4. Дьячкова Л. Общие принципы гармонической системы Монтеверди: стилевая и структурная дифференциация гармонического языка в «Коронации Поппеи». *История гармонических стилей: зарубежная музыка доклассического периода*: сб. трудов. Вып. 92. Москва: ГМПИ им. Гнесиных, 1978. С. 73-102.
5. Евдокимова Ю. История полифонии в 7ми выпусках. Москва: Музыка, 1983г. Вып.1. 453с.
6. Лобанова М. Западноевропейское музыкальное барокко: проблемы эстетики и поэтики. Москва: Музыка., 1994. 318с.
7. Музыкальный энциклопедический словарь. Москва: Сов. энц., 1991. 671с.
8. Музыкальный словарь Гроува. Пер.с англ. Москва: Практика, 2001. 1095 с.
9. Сапонов М. Искусство импровизации. Москва: Музыка, 1982. 77с.
10. Стахевич А. Искусство Bell canto в итальянской опере XVII – XVIII веков: монография. Харьков, 2000. 156 с.